

Бисер Петков, управител на НОИ: Пенсиите се вдигат с 2,5% с швейцарското правило

Виктор Иванов

Роден на 6.09.1963 г. в Монтана. През 1987 г. завършва УНСС, специалност вътрешна търговия. Доктор е по икономика. През 1988 г. започва като редовен преподавател в УНСС. 2012 г. е избран за доцент в УНСС. В периода 2002-2003 г. е председател на Държавната агенция за осигурителен надзор към Министерския съвет. 2003-2009 г. е зам.-председател на Комисията за финансов надзор с направление „Осигурителен надзор“. Избран е на поста от Народното събрание. От 2011 г. е управител на НОИ, избран от НС

- Г-н Петков, на какво се дължи невъзможността на НОИ да изплаща самостоятелно пенсиите, въпреки че са ниски?

- Държавната пенсионна схема е от такъв тип, че разходите за пенсии да се финансират преимуществено от осигурителни вноски. Но още от 2000 г. се наблюдава тенденция за нарастване на участието на държавата във финансирането на пенсиите, която се засилва след 2007 г. Ако през 2000 г. държавата е участвала във финансирането на разходите по бюджета на ДОО с около 20%, то през 2010 г. този процент стигна 59,а за 2012 г. е около 54%. Тоест осигурителните вноски финансират по-малко от половината от разходите за пенсии. Което прави системата финансово неустойчива и в голяма степен зависи от държавния бюджет. Това не е нова констатация, много аналитични материали на НОИ и Сметната палата показват тенденция на влошаващо се финансово състояние на държавното обществено осигуряване.

- На какво се дължи тази тенденция?

- Причините могат да се обобщят в две групи. Първата са тези с обективен характер като застаряването на населението и икономическата криза, която доведе до намаляване на осигурителните вноски, задържане на дохода и съответно по-малко постъпления. Друга група фактори са политиките през определени периоди от 2000 г. насам, които едновременно са ограничавали приходите и увеличавали разходите. Осигурителната вноска за пенсии е намалена с 14% от 2000 г. досега. Съчетано с увеличаването на разходите, това води до разтваряне ножицата на дефицита. Искам обаче да подчертая, че няма риск за финансирането на текущите пенсии, защото разходът е планиран. Дори за шестмесечието на 2013 г. отчитаме 60 млн. лв. по-малък разход за пенсии от планирания, които ще компенсират изоставането в приходите от вноски.

- Какъв бе ефектът от т.нар. реформа „Дянков“ с увеличаването на осигурителния стаж и възрастта за пенсиониране с по 4 месеца през 2012 и 2013 г.?

- Ефектът през 2012 г. се изразява в значително по-малък брой нови пенсионери -19 720 души по-малко в сравнение с 2011 г. Икономията от неотпуснати пенсии е около 35,5 млн. лв. За 2013 г. очакваме с около 9600 по-малко нови пенсионери и около 21 млн. лв. по-малко разходи.

- А как ще се отрази замразяването на тази реформа от 2014 г., както възнамерява правителството?

- Допълнителните разходи за пенсиите са около 45,5 млн. лв., ако замразяването на възрастта и стажа на нивото от 2013 г. е само за пенсионирането по чл. 68 от кодекса, тоест масовата категория. Ако замразяването на възрастта обхване и лицата, които имат категориен стаж, това ще доведе допълнително до повече разходи за пенсии в размер на 9,5 млн. лв. Или общият ефект ще е от порядъка на 55 млн. лв.

- Връщането на ранното пенсиониране на военните ще натовари ли допълнително системата?

- След препоръки от ЕС за ограничаване на ранното пенсиониране в последните две години бяха предприети мерки за повишаване условията за пенсиониране за всички лица, които ползват ранно пенсиониране. Мерките се изразяваха в увеличаване на изисквания стаж от 25 на 27 години от началото на 2011 г. А от 2013 г. бе въведено изискване за възраст за военните и увеличен размерът на осигурителната вноска с 20 процентни пункта за всички ползващи права за ранно пенсиониране. Така размерът на вноските им вече е достатъчен да покрие разходите за тяхната пенсия. Тоест от 2013 г. военните не натоварват бюджета на ДОО, но остават с най-ниска възраст за пенсиониране. Средната възраст на пенсиониралите се по чл. 69 от КСО е 49,7 г. Спазването на принципа на равнопоставеност на осигурените предполага да се въведе изискване за възраст и за хората, които ползват права за ранно пенсиониране.

- Подкрепяте ли идеите за въвеждане на автоматично вдигане на възрастта за пенсиониране според продължителността на живота?

- Това е една от темите, която се дискутира в консултативния съвет за оптимизиране на осигурителната система към министъра на труда и социалната политика. Като представител на НОИ в този съвет, както и в лично качество подкрепям тази идея. Обвързването на възрастта за пенсиониране с продължителността на живота е механизмът, чрез който може да се ограничи политическата намеса в този обществено чувствителен въпрос за възрастта за пенсиониране. В дългосрочен план така може да се постигне финансова устойчивост на системата, защото в условията на нарастваща продължителност на живота, увеличаването на възрастта за пенсиониране е неизбежно. Няколко европейски държави вече са въвели автоматичен режим за повишаване на пенсионната възраст и това се налага като тенденция в условията на демографската криза и увеличаващата се продължителност на живота. Моето мнение е, че трябва да се разработи такъв механизъм и той да бъде възприет в законодателството, макар и с отложено действие.

- Кои са според вас подходящите критерии за връщане на швейцарското правило?

- Швейцарското правило е един от механизмите за индексирание на пенсиите, като има варианти. В българското законодателство през последните години е заложено т.нар. златно швейцарско правило за индексирание на пенсиите с 50% от ръста на цените и 50% от ръста на средния осигурителен доход. То присъства като законов текст от 2006 г., но не е било прилагано в чистия си вид. Първите години е имало индексирание с по-високи проценти, а в последните години пенсиите бяха замразени и нямаше осъвременяване. От 2012 г. швейцарското правило беше заменено с механизъм за осъвременяване на пенсиите с индекса на потребителските цени от предходната година с мотива, че швейцарското правило е „скъпо“ за осигурителната система в условия на криза. В политическите и експертните среди се очертава консенсус за връщане на швейцарското правило от 2014 г. На базата на все още определени допускания за това каква ще бъде инфлацията и какъв ще е ръстът на средния осигурителен доход за 2013 г., очакванията са че по швейцарското правило пенсиите ще бъдат индексирани през 2014 г. с около 2,5 %, докато при използване на индекса на потребителските цени осъвременяването ще бъде с около 1,8%.

- Колко ще струва падането от 2014 г. на тавана за новоотпуснати пенсии и колко, ако е за всички?

- Изплащането в действителни размери на всички пенсии ще е един допълнителен разход за следващата година в рамките на 120 млн. лв. Ако се приложи действащата норма и отпадне таванът само за новоотпуснатите пенсии, допълнителният разход ще е около 12 млн. лв. годишно.

- Трябва ли да се увеличи максималният осигурителен доход?

- Максималният осигурителен доход е въведен от 2000 г. и смисълът от него е стимулиране на доброволното пенсионно осигуряване. От друга страна, наличието му е

регулатор на размера на пенсиите и той би позволил да се приеме отпадане на тавана за пенсиите, отпуснати от началото на 2014 г. От гледна точка на осигурителната система увеличаването на максималния праг води както до увеличаване на приходите от вноски, така и до увеличаване на разходите, защото таванът на пенсиите е свързан с него. Нетният ефект за бюджета на ДОО е положителен, приходите са повече от разходите. Заради това смятам, че политиката на плавно увеличаване на максималния осигурителен доход е благоприятна. Ако покачването е твърде високо, има опасност някои хора да променят осигурителното си поведение и разчитаният приход да не постъпи в системата.

- В началото изплащането на първите три дни болнични от работодателя имаше положителен ефект. След това обаче разходите на НОИ се върнаха на старите нива. Ще натоварите ли работодателя с повече отговорност при изплащането на болничните, за да контролира да няма измами?

- Включването на работодателя като задължено лице, което да плаща болнични, целеше точно това -ограничаване на злоупотребите. Но в тази верига има много участници - лекарите, ЛКК, ТЕЛК, работодатели, НОИ. Данните ни показват, че въвеждането на тази мярка имаше ефект за 2011 г., но през 2012 г. и тази година има откровено увеличаване на разходите, а и на болничните листове. Причините са много - повишаване на заболяемостта, влошеното икономическо състояние на работодателите. Но фирмите имат отговорности в този процес, свързани с навременното представяне на документите пред НОИ. И по отношение на тези задължения работодателите имат предвидена наказателна отговорност и това действа превантивно.